

ISSN:1306-3111

e-Journal of New World Sciences Academy
2011, Volume: 6, Number: 1, Article Number:D0049

FINE ARTS

Received: October 2010

Accepted: January 2011

Series : D

ISSN : 1308-7290

© 2010 www.newwsa.com

Esra Dalkıran

Mehmet Akif Ersoy University

edalkiran@mehmetakif.edu.tr

Burdur-Turkey

**KEMAN EĞİTİMİNDE "STACCATO VE MARTELÉ" YAY TEKNİKLERİNİN KEMAN
ÖĞRENCİLERİNE AKTARIMI**

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, keman eğitiminde başlangıç yay tekniklerinden "staccato" (stakkato) ve "martelé" yay tekniklerinin özelliklerini belirleyerek öğretim aşamalarını tespit etmektir. Araştırma yay tekniklerinin özelliklerinin belirlenmesi bakımından betimsel niteliktedir. Araştırma, tekniklerin öğrencilere doğru biçimde aktarılması için gerekli ön çalışmalarını sunması bakımından önem taşımaktadır. Araştırma tez kaynaklı derleme bir çalışmadır.

Anahtar Kelimeler: Yay Teknikleri, Staccato, Martelé, Keman,
Müzik Eğitimi

**THE TRANSMISSION OF STRING TECHNIQUES "STACCATO AND MARTELÉ" IN VIOLIN
TRAINING TO THE VIOLIN STUDENTS**

ABSTRACT

The aim of this research is to determine the teaching levels and characteristics of "staccato" and "martelé" string techniques that have an important role in the violin training. Descriptive method is used in the study. The research is important for to conviction the bow technics to students that which are essential for preliminary studies. The research is originating from the thesis.

Keywords: The String Techniques, Staccato, Martelé, Violin,
Music Education

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Keman eğitimine bütünüyle baktığımızda temel davranışların kazandırılmasından sonra, üzerinde en çok durulan konunun yay teknikleri olduğunu görüyoruz. Bunun nedeni de eserlerin seslendirilmesinde yay tekniklerinin önemli bir yerinin olmasıdır. Yorumcu, bir eseri, üzerinde yazan yay tekniklerine göre seslendirmelidir. Ancak bu şekilde eseri, bestecinin isteği doğrultusunda ve eserin ait olduğu dönemin özelliklerini ön plana çıkartarak seslendirmiş olacaktır.

"Keman eğitimi ile bireyin bedensel, devinişsel (hareki), duyuşsal (hissi) ve bilişsel (zihni) yapılarıyla, yönleriyle dengeli birer bütün halinde en uygun ve ileri düzeyde yetiştirilmeleri amaçlanır. Keman öğretimi, "öğrenciyi, kendisi için hazırlanmış olan çevrenin öğeleriyle etkileştirerek, davranışında kemanla ilgili istedik değişmeyi gerçekleştirmeye yönelik öğrenme yaşantısı oluşturma süreci" diye tanımlanabilir" (Uçan, 1994, s.53 ve 55).

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Araştırma, Keman eğitiminde, staccato ve martelé yay tekniklerinin keman öğrencilerine aktarımı sürecinde kazandırılacak davranışların belirlenerek öğrencilere bu tekniklerin aktarılması sürecinde kazandırılacak psiko-motor davranışlara yönelik önermeler bakımından önemlidir.

3. YÖNTEM (METHOD)

Araştırma literatur taramaya dayalı, derleme bir çalışmadır.

4. BULGULAR (FINDINGS)

Bu bölümde keman eğitiminde detache ve legato gibi başlangıç yay tekniklerinin ardından öğretilen staccato ve martelé yay tekniklerinin teknik özellikleri üzerinde durulacaktır.

4.1. Stakkato (Staccato)

Staccato sözcüğü İtalyancadır. Notaların birbirinden ayrı, tek tek çalınacağını belirtir. Böyle çalınması gereken bölümlerde her notaya yay durdurularak başlanır (Sözer, 1996, s.653).

Bu yay tekniğinde kıllar, tellere sürekli temas halindedir. Aşağı ve yukarı aynı yönde birbirini izleyen küçük süreli bir martelé yay çekimi olarak tanımlanabilir. Yay her çekim için sağlam bir şekilde ayarlanır ve basınç her notaya verilen aksandan sonra serbest bırakılır. Staccato kendi içinde martelé özelliği taşımakla birlikte, marteléden daha hızlı sayılabilir. Bu yüzden, eğer bir öğrenci iyi ritmik kontrolde bir staccato tekniğine sahipse, sıradışı bir yolla çalışıyor olsa bile, öğretmen onu yalnız bırakmalıdır. Çünkü gerçek staccato kişisel bir yay tekniğidir. Staccato tekniği, kısa, birbirinden net olarak ayrılmış, tek yayda yapılan, yay kıllarının sürekli telle temas halinde olduğu bir tekniktir. Genelde iterek ya da çekerek aynı yönde yapılan küçük, ardışık, martelé sürüşleriyle alıştırmaları yapılır. Her sürüşten sonra yay hazırlanır ve her seste aksan duyulduktan sonra basınç bırakılır. Her ne kadar, martelé karakterli olduğundan, belli bir hızdan daha fazla çalınamasa da, yine de müzikal kullanımında marteléden hızlı çalınabilir. (Büyükaksoy, 1997, s.49)

Stowell kitabında Staccato tekniğinden şöyle bahsetmiştir: Staccato, kısa, hızlı, küçük marteléler gibi tek bir yayda, düz şekilde bütün notalara atak yaparak ve ilk notada keskin ve güçlülce bir yay sürüşüyle uygulanır. Staccato'nun uzunluğu, onun bestelendiği notaların miktarıyla orantılıdır. Eğer parçanın karakteri gerektiriyorsa, staccato genişçe çalınabilir. Bu, yayın uzunluğu ve herbir notanın süresinin artacağı anlamına gelmektedir. Bazı insanlar

çok hızlı bir staccatoyu oldukça normal şekilde çalma yeteneğine sahiptir. Pratik elde edilen Staccato, bir yumuşaklık ve keskinlik birleşimidir. Staccato herbir notada, telde az bir duruş esnasında, başparmaktan biraz desteğe sahip olan, yayın hafif gevşemesiyle, takip edilen bileğin bir hareketiyle, tesir edilen teldeki hafif tekrarlanan ataktır. Staccatoyu daha hızlı, açık ve hafifçe belirtmek için, yetenek elde edilinceye kadar, teldeki duruş ve atakların çalışılması halinde daha kolay başarıya ulaşılabilecektir (Stowell, 1985, s.183).

Staccato hızlı çalınırken; kol, el ve parmaklardaki gerginliğe ve bu gerginliğin yarattığı titreşimlere dayanır. Bu titreşimlerin oranı kişiden kişiye değişir. Öğrenci, tüm kol, el ve parmak ayarlarını deneyerek doğru staccatoyu bulabilir. Eğer bu noktada zorluğu varsa yayı iterken (V) kolu vücuda çekmek ve yayı saat yönünde hafif döndürmek tını elde etmeyi kolaylaştırır. Dirsek biraz yükseltilir, el aşağıyı gösterir, yay çubuğu tuşeye döner. Yayı çekerken (II), bu kez deminde hareketlerin tersi yapılır. Kol dışarıya, yani yay saat yönünün tersine döner. Bilek çok, dirsek az aşağıya düşürülür, yay çubuğu köprüye döner, el tamamen aşağıya bakacak duruma getirilir. Hızlı bir staccatoda kol kasları kasılır, kıllar kuvvetle tele yerleştirilir ve sesler arasında kıllar telden ayrılmaz basınç bırakılmaz. (Stowell, 1985, s.183) Stowell, staccato çalmanın sırasıyla;

- Her vuruşun ilk notasını keskince ve seslice vurgulamak amacıyla, başparmağı yay çubuğuna karşı biraz bastırarak yayı kavrayarak ve diğer notalar için yayda biraz çalışı bırakarak,
- Bu ilk notada seslice ve çok çabuk, "çekerek" yay sürüşüyle üst yarıya gelerek,
- Her defasında yayı telde anice durdurarak,
- Her yay sürüşüyle düz şekilde bütün diğer notalara atak yaparak fakat vuruşun ilk notasını "piyano" çalarak,
- İlki gibi, sonraki notayı da kısa tutarak (durdurarak) çekerek, çok hızlıca ve seslice çalarak,
- Zaman zaman son notadan sonra yayı kaldırarak pratik yaparak daha etkili gerçekleştirilebileceğini belirtmektedir.

Yayın kullanımındaki hafiflik ve keskinliğin bu kombinasyonu, düz bir şekilde staccatoyu çalma yetisi verecektir. Bu veya benzer pasajlarda istenilen metronomda çalma seviyesine gelinecektir. Staccatonun hızı ilkin çalgıcının kaslarındaki gerginlik sonucu üretilen hızdır. Yapılan alıştırmaların amacı da bu hızı kontrol edilebilir hale getirmektir. Yani gerektiğinde hızı değiştirebilmektir. Çok hızlıysa yavaşlatmak, yavaşsa hızlandırmaktır. Staccatonun yapılmasında iki zorluk vardır. Biri hareketin kendisi, diğeri de tel değişimleriyle sol el parmaklarındaki eşgüdümlemedir. Bunlar ayrı ayrı çözümlenmelidir. İlk önce sağ eli kontrol altına almak için boş telle veya tek bir sesle çalışılır, sonra hareketin sayısı ve seslerin sayısı artırılır (Büyükaksoy, 1997, s.50).

Hareket çalışmaya başlayınca sol el parmak değişimleri gösterilir. Daha sonra dizi ve arpej çalışmaları eklenebilir. Burada yayı iterken yapılan staccatoda alçalan dizilerin, yükselen dizilerden daha kolay yapılabildiği, yayı çekerken de yükselen dizilerin kolay, alçalan dizilerin ise zor yapıldığı farkedilecektir. Orta hızlarda ise koldaki gerilim yöntemi kolaylık sağlar. Bazı kemancılar parmakların yana hareketiyle beraber, bileğin serbest hareketiyle, kolaylıkla staccatoyu yapar. Bazıları ön kol hareketiyle bazıları da parmakların dikey hareketiyle bunu çözerler (Büyükaksoy, 1997, s.50).

4.2. Martele (Martele)

İtalyancada "Martell'ando ve Martell'ato olarak kullanılmaktadır. Anlamı ise; (müzikle ilişkili olarak) çekiçleyerek, kısa, güçlü ve sert bir biçimde vurgulanarak"tır (F.A. Brockhaus, 1961, s.425), (Öğüt, 2001, s.34).

Martelé yaylı çalgılarda, detache ve legato gibi belli başlı temel sağ el teknikleri arasındadır. Bu teknikle, tel atlama gibi bazı teknik sorunlar çözülebildiği gibi, aynı zamanda, elde edilen kendine özgü renk yolu ile yapıtların yorumlarında önemli bir yer de tutar (Uçan - Günay, 1975, s.52).

Arthur Jahn'a göre martelé; çok küçültülmüş detache olarak düşünülebilir. Fakat göze batan özellikleri, yapılışı açıklandığında daha çok ortaya çıkar. Oluşturduğu ses çok kısa süren, keskin ve başlangıçta gıcirtısız olan bir özellik taşır. Belli bir ölçüde başparmağın yardımıyla ve işaret parmağı yolu ile yaya verilen basınç, yay, harekete geçirilir geçirilmez çözülür. Yay bundan sonra akıcı bir biçimde ve hemen hemen hiç basınç verilmeksizin hareket ettirilir (Uçan - Günay, 1975, s.54).

Alfred F. von Horn; martelénin yapılışını, daha çok yayın ucundaki elde ediliş biçimine göre vermektedir. Çünkü dipte martelénin kendine özgü ve uçtakinden ayrılıklar gösteren özellikleri vardır. Burada spiccato tekniğinden de bir ölçüde yararlanılmaktadır (Uçan - Günay, 1975, s.53).

Martelé; çekiçlemek, kısa ve güçlü, sert bir şekilde vurmak anlamına gelmektedir. Martelé, yay sürüşlerinin en temel olanlarından biridir. Martelé tekniğine olan hakimiyet de sağ el tekniği açısından önemlidir. İyi bir martelé tekniği kazanmış olan keman öğrencisi, diğer yay tekniklerini kolayca geliştirebilir (Büyükaksoy, 1997, s.46). Baillot, Martelé tekniğinin doğru uygulanabilmesi için, şu özelliklerin yerine getirilmesi gerekliliğini belirtiyor:

- Başparmak, yay çubuğuna karşı basılmalı,
- Her bir nota keskin ve düzgün bir şekilde ayrılmalı
- Bilekle, önkolun takibine izin verilmeli
- Hızın daha az canlı olduğu durumlarda, yay sürüşünün çok kısa olmaması şartıyla her bir nota arasında hafif dinlenilmesi
- Daha yüksek seslerin inceliğini telafi etmek için Martelé tekniğini E (Mi) telinde biraz uzatmalı (Stowell, 1985, s.182).

Büyükaksoy martelénin uygulanmasını şöyle aktarmaktadır. Her sesin başında keskin bir aksan olan ve daima seslerin arasında duraklama olan adeta "vuruş" tarzındaki bir sürüştür. Sürüşteki bu aksan, yayı kullanmaya başlamadan önce ön bir basınç gerektirir. Yay harekete geçmeden önce teli kısıtır, ya da başka bir deyimle - sıkıştırır. Bu sıkıştırma, sürüşün kendisinde gereken basınçtan daha fazla basınç gerektirir. Sesin başlangıcındaki gerekli aksanı sağlayana kadar bu basınç sürdürülmelidir. Daha sonra basınç aniden azaltılır. Eğer bu basınç erkenden bırakılırsa bir aksan olmaz; geç bırakılırsa gıcirtılı, tırmalayıcı bir ses olur. Doğrusu, tamamen iyi bir zamanlamaya bağlıdır (Büyükaksoy, 1997, s.47).

Rode ve arkadaşları Mazas ve Spohr Martelé tekniği uygulanırken, güçlü ve dolu bir ton üretmek için, yeterli yay uzunluğunda, ihtiyaç kadar basınç verilmesi gerektiğini savunuyorlar (Stowell, 1985, s.182).

Martelé tekniği uygulanırken dikkat edilmesi gereken önemli noktaları şöyle sıralayabiliriz:

- Basınçvermek
- Yay birdenbire hareket ettirebilmek
- Bu anda yayın, çok çevik olarak hareketini sağlayabilmek

- Hareketin tam başında daha önce verilmiş olan tazyiği çözebilmek
- Bu andan sonra ise yayın hafifçe ses çıkararak yay üzerinde akmasını sağlamak
- Ses uzunluğu istenildiği kadar elde edildikten sonra durup yeniden basınç vererek hazırlanmak ve beklemek. Bu bekleyiş sırasında gıcirtı çıkartmamak (Uçan - Günay, 1975, s.55).

Martelé tekniğinin hazırlığı bir miktar basınç gerektirdiğinden, yayın ucuna gelindiğinde, el ve kol ağırlığı, yaya kolay aktaracak şekilde ayarlanmalıdır. Bilek bir parça alçaltılmalı ve el aşağıya bakmalıdır. Bu şekilde parmak boğumları da yaya iyice yerleşir. Ökçede el ve bilek esnek olmalıdır. Sürüş kısaldıkça ve hareketler yumuşadıkça el ve parmaklar daha çevik olur. Burada sürüşler kısa olmalıdır (Büyükaksoy, 1997, s.47).

Yayın dibinde Martelé yaparken ise, yayı dipte tele koyduktan sonra çekerek başlamalıdır. Martelé başladıktan sonra yay telde kalmayacak, telden hafifçe kalkacaktır. Böylece ses gıcirtısız ve pürüzsüz olarak tınlama olanağını bulacaktır. Büyük hareketlerde, yani yayın büyük bölümü kullanıldığında, sürüş yönünün yarattığı sorunlar ortaa çıkar. Marteléde yapılan hareketler çok hızlıdır. Sürüşün köprüye paralel olması zorunludur. Sürüş noktası değişmemelidir, doğru yerde olmalıdır (Büyükaksoy, 1997, s.47).

Bir de bütün yay ile yapılan "büyük martelé" vardır. Büyük martelé yayın tümü kullanılarak yapılır. Büyük marteléye "Geniş Martelé" de denmektedir. Basit martelé için söylenen her şey geniş martelé için de geçerlidir. "Baştaki vurgu yapıldıktan sonra, basit martelédeki kısa ve ritmik ses, yerini, uzatılan uzun bir sese bırakır. Yay, martelé aksanından belli bir hızla ayrıldıktan sonra, belli bir hızla geriler, yani hız azalır" (Büyükaksoy, 1997, s.48).

Birçok keman eğitimcisi staccato'yu "küçük martelé" olarak anlamaktadır. Yayda aynı yönde ya da ayrı yönlerde fakat çok küçük yaylarla yapılan küçük martelé, "martelé staccato" adını almaktadır. Genellikle staccato tekniğinde sesler arasındaki sus, marteléye göre daha kısa sürelidir. Seslerin kendileri de zaten değer olarak küçüktür. Bir başka deyişle, küçük süreli seslerde uygulanan marteléye "martelé staccato" denilir (Uçan - Günay, 1975, s.56).

Martelé çalışmasına başlarken W. Isselmann, kendi yazdığı keman metodunda şöyle bir yol izlemektedir;

- İlk martelé çalışmaları, yayın ortası ile ucu arasında üçte bir uzunluğunda yay kullanılarak ele alınmalıdır.
- Yay hareketi başlamadan basınç verilmeli.
- Yay hareketi sürerken basınç çözülmelidir (Uçan-Günay, 1975, s.56).

Martelé tekniği genelde ucu sivri bir nokta ile gösterilmektedir. Martelé tekniğinde, tel değiştirmelerle karşılaşıldığında herhangi bir sürüşün tamamlanmasından sonra yay hemen bir sonraki telde sürüşe hazır beklemelidir (Büyükaksoy, 1997, s.48).

Her iki teknikle ilgili, teknik çalışmanın boş telde başlatılması öğrencinin dikkatini sadece sağ ele (yaya) vermesini sağlayarak bu yolla sol el kaygısının ortadan kaldırılacağı düşünülmektedir. Dizi çalışmalarının sağ ve sol el koordinasyonunun bilinçli ve kontrollü uygulanması yoluyla tekniğin daha iyi algılanması sağlanacaktır.

5. SONUÇ (CONCLUSIONS)

Staccato tekniği çalışmalarına, boş telde yapılacak çalışmalar ile başlanmalıdır. Dört telde yapılacak çalışmaların ardından, nota

üzerindeki uygulamasına geçilmesi tekniğin çabuk kavranmasında önemli bir rol oynayacaktır.

Staccato teknikniğinde, Öğrenciye verilecek dizi çalışmaları ile, tekniğin kontrollü ve doğru yapılmasının sağlanacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Martele tekniği ile ilgili olarak, yapılacak çalışmalar boş telde başlamalı ardından dizi çalışmaları ile psiko-motor davranışlar haline dönüştürülebileceği sonucuna ulaşılmıştır.

İlk martelé çalışmaları, yayın ortası ile ucu arasında üçte bir uzunluğunda yay kullanılarak ele alınmalıdır.

Martelé tekniğinin, uygulamada en çok kullanıldığı bölge yayın "Uç" bölgesidir.

Martele tekniğinde yaya uygulanan basıncın zamanında uygulanıp kaldırılması, tekniğin doğru bir tonla üretilmesi için önemlidir.

Martele tekniği ile, tel atlama gibi bazı teknik sorunlar çözülebildiği sonucuna ulaşılmıştır.

6. ÖNERİLER (RECOMMENDATIONS)

- Sağ el işaret parmağının, tele uygulanan basınçta, temel güç ögesi oluşu göz önünde tutulursa, yayın gücünü, dolayısıyla tonal kalite ve volümü kontrol etmesindeki önemi vurgulanmalıdır.
- İlk "Staccato ve Martelé" çalışmaları teknik kavratılınca kadar boş telde (V ve II) yaptırılmalıdır. Daha sonra bu işleme sol elde parmak düşürme işlemi de katılarak çalışmalar genişletilebilir.
- Yeni bir tekniğe, bir önceki tekniğin kavratıldığından emin olunduktan sonra geçilmelidir.
- Öğretilen teknikler, bütün çalışmalardan sonra gözden geçirilmeli, uygulamada yanlışlık varsa düzeltilmeli, eksiklikler giderilmelidir. Öğrenilemeyen ve kavranılmayan özellikler varsa, teknik tekrar baştan alınarak açıklanmalı ve uygulatılmalıdır.
- Verilen tekniklerin doğru uygulanması sonucunda, öğrenciye çalıştığı teknik ile çalınacak eserler çalıştırılmalı ve dinletilmelidir. (Kasetten, eğitimci tarafından örneklenerek v.s...) Çalıştırılan ve dinletilen bu eserler öğrencinin çalgı seviyesini ilerletecek ve müzik kalitesini güçlendirecektir. Böylelikle de öğrenci çalgısına daha hakim olacaktır.
- Tekniğin öğretilmesinde gerekli olan ön bilgiler zamanında ve kapsamlı olarak verilmelidir.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

1. Büyükaksoy, F., (1997). Keman Öğretiminde İlkeler ve Yöntemler. Armoni Ltd. Sti.: Ankara
2. Günay, E. and Uçan, A., (1975). Keman 1633 - 1. Mektupla Öğretim Merkezi: Ankara
3. Günay, E. ve Uçan, A., (1975). Keman 1633 - 2. Mektupla Öğretim Merkezi: Ankara
4. Günay, E. and Uçan, A., (1975). Keman 1633 - 3. Mektupla Öğretim Merkezi: Ankara
5. Kaptan, S., (1995). Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri. Rehber Yayınevi: Ankara
6. Öğüt, E., (2001). Keman Eğitiminde Yay Teknikleri Ve Bu Tekniklerin Keman Öğrencilerine Aktarımı. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu
7. Sözer, V., (1996). Müzik Ansiklopedik Sözlük. Remzi Kitabevi: 4.baskı, İstanbul

8. Stowell, R., (1985). Violin Technigue and Performance Practice in the Late Eighteenth and Early Nineteenth Centuries. Cambridge Musicd Texts: New York
9. Uçan, A. ve Günay, E., (1975). Keman 1633 - 4. Mektupla Öğretim Merkezi: Ankara
10. Uçan, A. ve Günay, E., (1975). Keman 1633 - 5. Mektupla Öğretim Merkezi: Ankara
11. Uçan, A. ve Günay, E., (1975). Keman 1633 - 6. Mektupla Öğretim Merkezi: Ankara
12. Uçan, A., (1994). Müzik Eğitimi Temel Kavramlar İlkeler Yaklaşımlar. Müzik Ansiklopedisi Yayınları: Ankara
13. Uçan, A., (1980). "Keman Eğitiminde Temel Kavramlar, Araçlar ve Beceriler", Çağdaş Eđitim Yıl(Cilt) 5, Sayı 6 (Haziran 1980), s. 50-63; Çevreden Evrene Keman Eğitimi I. Önder Matbaası: Ankara